БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 МАЙ 22 ЧЕТВЕРГ № 101 (4071)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Тускай ортумак өөредилге черлеринге хүлээп алыышкынның чурумнарында чаа чүүл (1 арын).

Аныяк ленинчилер боттарының байырлалын демдеглээннер (1 арын).

Аныяк ленинчилерниң Кызыл шөлге болган парады (1 арын).

Тыва автономнуг области хөй уругларлыг иелерни «Иениң алдары» орденнер болгаш «Иениң медалы» медальдар-биле шаңнаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

СЭКП обкомунуң үшкү пленуму (2 арын).

Г. Иомужап. — Түннел кичээлдер (2 арын).

Н. Тымчук.— Ийиги кварталдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүседир дээш (2 арын).

А. Чылбак-оол. — Аныяк ленинчилерниң байырлалының хүнүнде (3 арын).

С. Натпит-оол. — Культура одагларының ажылын бедик деңнелге тургузар (3 арын).

В. Сидихмеов. — Бирги беш чылда Кыдаттың социалистиг индустриализациязының чедишкиннери (3 арын).

Совет эртемниң чаа улуг тиилелгези бүгү делегейни магададып турар (4 арын).

Германияның компартиязының Төп Комитединиң пленуму (4 арын).

МАЛЧЫННАР ОРТУЗУНГА САДЫГНЫ ҮЛЕГЕРЛИГ ОРГАНИЗАСТААР

Бистиң областың колхозтарының болгаш совхозтарының малчыннары оттуг, шыктыг сериин тайгаларже база одарларже ниитиниң малын ам удавас чайлагладып көжүрер. Малдың чайгы семиртилгезин эки организастаар чорук ооң продуктулуун бедиринге, баш санын өстүреринге, келир чылдың кыжынынга удур белеткелге чугула ужурдузалыг. Чамдык колхозтарның малчыннары көдээ суурлардан чүс ажыг километр ыракта чайлагларже көжүп, чайның хөй кезиин аңаа эрттирерлер. Ынчангаш, малчыннар ортузунга садыгны үлегерлиг организастаары, бирги эзлегниң эргежок чугула бараанныры-биле оларны үзүктелиишкин чокка хандырары чер-черниң садыг ажылдакчыларының эң чугула сорулгаларының бирээзи болуп турар.

1957 чылдың чайгы үезинде малчыннар ортузунга садыгны үлегерлиг организастаар талазы-биле Каа-Хемнин, Эрзинниң, Чөөн-Хемчиктиң хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар черлери, оларның тус-тус садыгжылары боттуг хемчеглерни ап чоруткан. Ол ышкаш Улуг-Хем база Таңды райполары колхозтарның малчыннарының ортузунга садыгны эки организастап, бараанныры малчыннарның чайлагларын эргилдир чедирип садыглаар автолавкаларны тускайлаан. Ол чорук хүн бүрүнүң хереглел бараанныры-биле малчыннарны үзүктелиишкин чокка хандырарынга улуг рольду ойнаан.

Тыванып кооперасчыларының үшкү область съездизиниң айтыышкыннарын күүсетпишаан, часкы үеде малчыннар ортузунга садыгны чер-черниң садыг ажылдакчылары өлөөн экижиткен. Ылаңгыя Бай-Тайга райпозунуң садыгжызы эш Салчак Очур, «ҮТКА-ның 25 чылы» совхозтуң Ишпин-Хем фермазында магазин эргелекчизи эш Носовец болгаш өске-даа эштер амгы үеде малчыннар ортузунга садыгны үлегерлиг организастап, чугула хереглелдиң барааннырын оларга үзүктелиишкин чокка аппарып садыглап, малчыннарның чагыгларын дыңнангыр ёзу-биле хандырып берип турарлар.

Ындыг болза-даа, малчыннар ортузунга садыгны бүгү-ле черлерде үлегерлиг организастаан деп санап болбас. Колхозтарның болгаш совхозтарның малчыннарының ортузунга садыгны организастап турарында ам-даа улуг четпестер бар. Тес-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң О. Шынаада болгаш Ү. Шынаада малчыннарының ортузунга садыгны Тес-Хем райпозу (даргазы Ликтан) дыка четпес организастап келген. Малчыннарга эргежок чугуда хереглеттинер сапог идиктерни, хөвенниг чолдак тоннарны, чаъска кедер хеп аймаан садыглаарынче ол райпонуң баштаар чери, садыг килдизи сагыш салбайн турар.

Ырак одарларда малчыннар ортузунга садыгны Өвүр, Бии-Хем райполары болгаш Мөңгүн-Тайга сельпозу ам-даа четпес организастап турар. Өвүрнүң Дус-Дагда көдээ магазин эргелекчизи эш Кертик-Кара малчыннарның чугула хереглел барааннырын оларга аппарып садыглаарынче, а ол ышкаш ырак черлерден келген малчыннарга оларның хереглээн барааннырын саадатпайн садыглаарынче кичээнгейни салбайн келген. Үлетпүр болгаш аъш-чем бараанныры-биле малчыннарны үзүктелиишкин чок хандырарын шак ынчаар чугулаап көрбес чорукту моон сонгаар канчап-даа болдуруп болбас.

Чайгы үеде малчыннар ортузунга садыгны үлегерлиг организастаар төлээде, аңаа белеткел ажылдарын амдыгаштан эгелеп хынамчалыг чорудары райполар, сельполар база рабкооптар баштаар черлеринден негеттинип турар. Мал фермаларынга, тус-тус чайлагларга садыгны чайгы үеде организастаарының тодаргай планнарын чогаатка, баштаар черлериниң хуралдарынга чугаалажып көөрүн чамдык хереглекчилер ниитилелдеринде практикалап турарын чүүлдүг деп деткиир болза чогуур.

Үлетпүр болгаш аъш-чем бараанныры-биле малчыннарны үзүктелиишкин чокка хандырарынга автолавкаларны, терге садыын, а ол ышкаш мал фермаларынга, чайлагларга киоскилерни, ларектарны, буфеттерни организастаары улуг рольду ойнаарын эрткен чылдың дуржулгазы көргүскен. Ынчангаш малчыннар ортузунга садыгны организастаарының бо депшилгелиг аргаларын райполарга, сельполарга, рабкооптарга калбаа-биле ажыглаары эргежок чугула. Оон ыңай туст-туст магазиннерден үнүүшкүннүг садыгны малчыннарга айда 4-тен эвээш эвес катап чедирип организастаары, малчыннарның хереглелдерин өөренип көөрү, хандырары чер-черниң садыг ажылдакчыларындан негеттинип турар.

Мал фермаларындан, ылаңгыя ыраккы одарлардан кайы-даа магазинге келген малчыннарга оларның хереглээн барааннырын саадатпайн садары, оларның негелделерин, чагыгларын дыңнангыр ёзу-биле хандырары—көдээде магазиннер эргелекчилериниң дорт хүлээлгези.

Садыг черлериниң ламгыы комиссиялары болгаш профэвилел организацияларының хөй-ниитичи контролёрлары болза, малчыннар ортузунга садыгны чайгы үеде канчаар организастаан байдалын үргүлчү хынап көрүп, ажылда бар четпестерни илередип, малчыннарны аъш-чем болгаш үлетпүр бараанныры-биле үзүктелиишкин чокка хандырарынче хүн бүрүнүң кичээнгейин салыр ужурлуг. Малчыннар ортузунга садыгны үлегерлиг организастаар талазы-биле садыг ажылдакчыларынга практиктиг дузаны чедирери, бо чугула ажылды хүн бүрү контрольдаары чер-чер Советтеринден, колхозтар баштаар черлериниң болгаш совхозтарның дирекцияларындан негеттинип турар.

Малчыннар ортузунга садыгны үлегерлиг организастаар, көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээрин көвүдедир дээш садыг ажылдакчыларының ортузунга социалистиг чарышты калбартыры, мурнакчыларның дуржулгазын нептередири, садыгның депшилгелиг методтарын, бар бүгү-ле аргаларны калбаа-биле ажыглаары эргежок чугула.

Тускай ортумак өөредилге черлеринге хүлээп алыышкынның чурумнарында чаа чүүл

ССРЭ-ниң Дээди өөредилге министерствозу 1958 чылда тускай ортумак өөредилге черлериниче кирерлерге хамаарыштыр хүлээп алыышкынның чаа чурумнарын бадылаан. Ол чурумнар мынчага чедир күштүг бооп келген чурумнардан элээн ылгалдыг бооп турар.

Тускай ортумак өөредилге черлеринге чеди чыл школаларын тергиин эки доосканнарны болгаш ортумак школаны медальдыг доосканнарны шылгалда чокка хүлээп алыр. Ийи чылдан эвээш эвес практиктиг ажыл стажтыг кижилер, Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилери, а ол ышкаш Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң хүрээлеңиниң демобилизастаткан шериг албанныглар хүлээп алыышкын шылгалдаларындан хосталбас, ынчалза-даа конкурстан дашкаар хүлээп алдынар.

Бүдүрүлгеден келгеннерни, Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилерин болгаш Совет Армияның база Шериг-Далай флодунуң хүрээлеңиниң демобилизастатканнарны киирип алыр кылдыр тускай эртем бүрүзүнүң аайы-биле хүлээп алыышкын планының бүгү санының 30 хире хуузун тускайлаарын тускай ортумак өөредилге черлериниң директорларынга чөпшээрээн.

Кежээки болгаш бот кичээл-биле өөренир техникумнарга (салбырларга) колдуунда-ла өөредилгеге шилип алган тускай мергежилиниң аайы-биле ажылдап турар кижилерни хүлээп алыр. Бир дөмей кандыг-даа байдалдарга чингелделиг чоруктар ийи чылдан эвээш эвес практиктиг ажыл дуржулгалыг кижилерге, Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилеринге болгаш Совет Армиядан база Шериг-Далай Флодунуң хүрээлеңинден демобилизастаткан шериг албанныгларга артар.

Бир эвес эвилелдешкен республикаларның башкылаашкын орус дылга чоруттунмас тускай ортумак өөредилге черлеринге кирер кижилер башкылаашкын чоруттунар дылдың талазы-биле шылгалда тударын санавас болза, шылгалдаларның чурумунда кандыг-даа немелде өскерлиишкиниер киирбээн. Орус дыл талазы-биле оларга хыналда шылгалда чорудар, ооң түнелги ажырбас деп-ле көрдүнген болза, конкурска хамаарыштыр санаттынмас.

Часкы тарылганың 1958 чылдың май 20-ге чедир чоруп келгениниң дугайында медээ (хуу-биле)

Районнар	Чазын тарыыр культураларны чашканы	Ооң иштинде: Тараа культуралары	Картофель	Кукуруза
Чөөн-Хемчик	95,2	110,9	36,6	22,2
Бии-Хем	92,3	108,9	20,8	3,0
Барыын-Хемчик	79,1	107,9	12,5	31,8
Сүт-Хөл	95,7	107,6	45,0	48,8
Тес-Хем	98,5	106,4	—	100,0
Чаа-Хөл	98,7	105,5	—	26,0
Бай-Тайга	79,4	102,4	—	—
Эрзин	95,9	100,1	—	100,0
Каа-Хем	84,5	99,8	22,3	3,6
Таңды	86,3	99,4	11,5	30,2
Өвүр	58,1	92,0	—	—
Улуг-Хем	67,3	83,1	15,5	3,6
СОВХОЗТАР:				
«Элегес»	103,4	100,0	50,0	64,0
«Межегей»	101,9	100,8	6,2	44,4
«Барлык»	92,6	100,4	—	50,0
«Өөк»	88,2	102,9	—	27,3
«ҮТКА-ның 25 чылы»	59,2	100,6	—	—

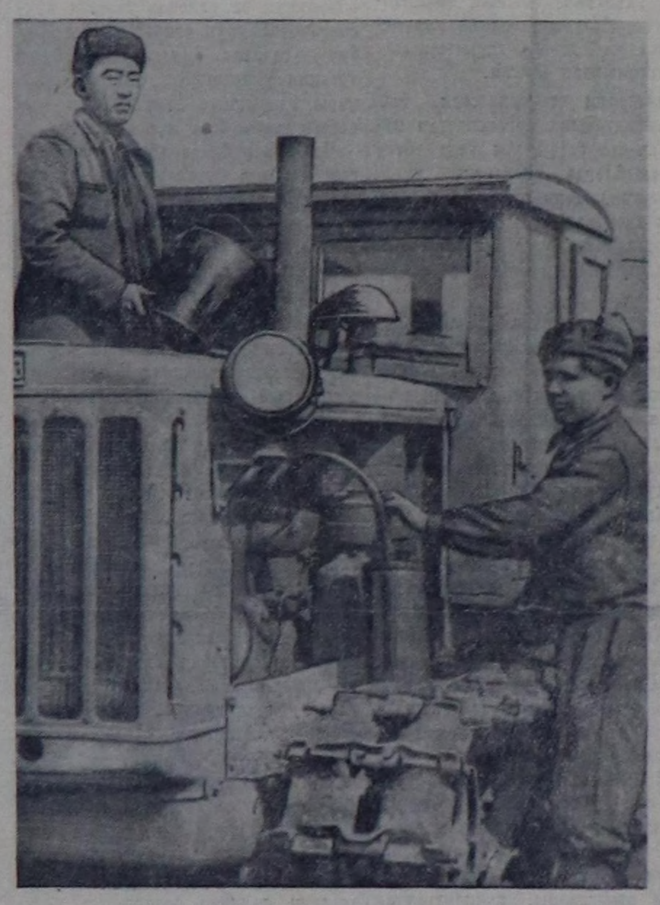

Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң Шивилгде № 1 трактор бригадазының кежигүннери чер андарылгазында кызымаккай ажылдап турарлар. Трактористер ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип турарлар.

Чурукта: трактористер М. Тюлюш биле В. Шишкинниң эзлчег солуп турары. Оларның кайызы-даа эзлчег онаалгазын 150 хуудан кудулатпайн турар.

Фото С. Маадыныы.

Аныяк ленинчилер боттарының байырлалын демдеглээннер

Совет чурттуң пионерлери болгаш школачылары В. И. Ленин аттыг бүгү-эвилелдиң пионер организациязының байырлалын байырладыг болгаш өөрүшкүлүг демдеглээннер. Коммунистиг партияның даалгазын ёзугаар комсомолдуң удуртуп турары пионер организациязының тургустунган хүнүнден бээр бо чылын 36 чыл болган.

Хоорайларга болгаш суурларга чыыштар болгаш шугум чыскаалдары болуп эрткен. Пионерлер бирги пионерлерниң төлээлекчилери-биле ужуражып, пионер отрядтарының канчаар тургустунуп турганының дугайында оларның чугаазын улуг сонуургал-биле дыңнап турганнар. Пионерлер Бажыңнарынга болгаш Ордуларынга, пионер дружиналарынга В. И. Ленин аттыг пионер организациязының төөгүзүнге тураскааткан делгелгелерни организастаан. Чер болганга уругларның бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң концерттери, аныяк күш-культуржуларның маргылдаалары болгулаан.

...Невадан хадып келген соок хат туктарны хөлбеңнеткен. Хоорайның улуска чаңчыл болган даажын уругларның сигналдарының ыыды үрепкен. Ленинградтың Нева проспектизин дургаар аныяк ленинчилерниң отрядтары шуужуп алган чоруп органнар. Улуг шөлге Москва районнуң пионерлериниң каттышкан отрядтары чыскаалыпкан. Шугум чыскаалынга уруглар ыыт чок туруп каннар. Рапорттар бердинген. Ленинградка бир-ле дугаар пионер отрядтарының тургустунуп кээп турганын утпаан кижилер уругларга аалдап келгеннер. Аныяк ленинчилерге башкы А. А. Тарасов байыр чедирген. Ол, 1923 чылда пионерлер вожатыйы турган.

Пионерлериниң Бирги Бүгү-эвилел слёдунуң төлээзи Б. В. Иртышский уругларга ол болуушкун дугайында чугаалаан. Ынчан ол слётка төлээлер 7 хонукта Москвага «Динамо» стадионга ажылының дуржулгазын солчуп, спортчу маргылдааларга болгаш уран-чүүл бөлгүмнериниң концерттеринге киришкеннер. Ол слётка киржип турган кижилер шүлүкчү Владимир Маяковскийниң болдунуң шүлүүн номчаанын бүгү назынының иштинде утпастар.

Эрте бурунгу Киевтиң кудумчуларын болгаш шөлдерин 70 муң ооллар болгаш уруглар дола бергеннер. Уругларның хар дег ак хөйленнеринде пионер демдектери кыпкан. Крешатикага пионер парады болган. Ажылчы чоннарның улуг башкызы Ленинниң тураскаалынга пионерлер чеде бергеннер. Колоннаның мурнунда сигналчылаар болгаш барабанчылар. Эвилелдешкен республикаларның болгаш пионерниң бедик туткан туктары хөлбеңнээн. Чечектер-биле каастап каан В. И. Ленинниң чуруун уруглар мурнунга туудуп чорааннар.

Бүгү-эвилелдиң пионер организациязының байырлалын Өзбекистанга, Туркменияга, Киргизияга калбаа-биле демдеглээн.

Минскиге, Алма-Атага, Ригага, Кишиневка, Ереванга, Тбилисиге, Свердловскиге, Горькийге, Донда-Ростовка, Симферопольга, Коломнага, Сталинградка, Куйбышевке болгаш өске-даа хоорайларга болган байырладыг шугум чыскаалдарынга болгаш чыыштарга аныяк пионерлер боттарының өөрүшкүлүг, аас-кежиктиг амыдыралының, пионержи солун ажыл-херектериниң дугайында чугаалап турганнар. Төрээн чуртунга ажыктыг болурунуң, Коммунистиг партияның херээ дээш кылыгаар чок бердинген ёзулуг совет патриоттар кылдыр өзериниң дугайын олар база чугаалааннар.

(СЭТА).

Аныяк ленинчилерниң Кызыл шөлге болган парады

Ол хүнну Москвага май 18-те бирги пионер эстафетазы-биле демдеглээн. Ындыг эстафетаны чыл санында-ла май 19-та чорудар. Аныяк спортчулар Тура халыышкын шөлүнден чаржып үнгеннер. Оларның эртер оруу Герцен кудумчузун, Манеж шөлүн тавараан. Чарыштың бүгү 12 этаптарында Ленинград районнуң школачылары мурнап чорааннар. Олар Кызыл шөлге бир дугаарында келгеш, бирги пионер эстафетазының шилчип чоруур кубогун чаалап алганнар.

Эртенгиниң 11 шакта Кызыл шөлге ооң ийи талазындан аныяк ленинчилериниң чыскаалган колонналары кирип келген. Чиңгир кызыл галстуктарның, пионер туктарының, хар дег ак хөйленнериниң өңү-биле Кызыл шөл өң кире берген. Шөлдүң ол, бо талазынче пионер дружиналары чыскаалып турганнар. Найыслалда турар аныяк ленинчилериниң улуг отрядының беш муң эң эки төлээлекчилери боттарының эштериниң ажыл-хереэниң дугайын чугаалаар дээш Мавзолейге чедип келгеннер. Оларның аразында Москваны ногаанчыдарынга киржип турганнар, пионерлериниң электровозтарынга болгаш тракторларынга хереглээр демир-дес артынчызы чыыр дээш маргылдааларның типлекчилери, школачыларның чемпионнары болгаш аныяк турисчилер, кыргаларның дузалакчылары бар. Дружина бүрүзүнде оларның кылганы чүс-чүс ажыктыг чүүлдери бар. Ынчангаш ол хүн аныяк ленинчилерниң арыннары хөглүг, омак болгаш Мавзолейниң мурнунга, байырлалга киржир хоочун большевиктерниң мурнунга, баштайгы «Юктарның» (аныяк коммунистерниң Москва отряды) кежигүннериниң мурнунга найысладдың пионер организациязының түгүн олар ынчангаш чоргаары-биле тудуп эртирип турарлар.

Медээлер эрткен соонда кызыл-кызыл галстуктарлыг пионерлер шимчеш дивейн тургулапканнар. Хүндүлүг аалчылар ВЛКСМ Төп Комитединиң Бирги секретары В. Е. Семичастный, пионерлериниң Төп чөвүлелиниң Даргазы Л. К. Балянская суглар турган индирден ВЛКСМ-ниң МХК секретары А. А. Сосин пионер организациязының 36 чыл болганынга таварыштыр уругларга байыр чедирген. Бо чылын ВЛКСМ-ниң 40 чылын демдеглээринге белеткенип турар улуг акыларының — Москва комсомолчуларының байырын ол пионерлерге дамчыткан. Совет Эвилелиниң Маадыры С. Г. Курзенков бирги пионер отрядтарының кежигүннериниң өмүнээзинден парадтың киржикчилеринге байыр чедирген.

Парадтың эң-не аныяк киржикчилери — октябряттар шак ол байырлалды бүгү назынының иштинде утпастар. Ол хүн оларны пионерге хүлээп алган.

База катап оркестр ыыды чаңгыланган болгаш отрядтар Мавзолейни ёзулавышаан эртип турганнар. Ол хүн пионер болган 136 ооллар, уруглар эң мурнунда чоруп органнар. Найыслалдың кайгамчыктыг пионер отрядының төлээлекчилеринге индирден москвачылар болгаш даштыкы аалчылар байыр чедирип турганнар.

Тыва автономнуг области хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орденнер болгаш „Иениң медалы“ медальдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1944 чылдың август 18-те Чарлыын ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң мурнундан шаңнаары болза:

Тос уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Кунга** Анзат Сюрюн-Минчировна — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
2. **Ооржак** Бичен Чадан — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
3. **Семис-оол** Сержинмаа Барый-оол — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
4. **Хертек** Сарыг-Уруг соспучур — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.

Сес уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Байыр-оол** Ламасаан Хомушку — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
2. **Бурунмаа** Хомушку Хурен — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
3. **Дедуп** Кужугет Минчиировна Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
4. **Калзан** Анчыщык Чадамба — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
5. **Монгуш** Биче-кыс Суванчиковна — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.

Чеди уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Белек-Баир** Монгуш Сандык — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
2. **Боралдай-оол** Иргит Шожаловна — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
3. **Монгуш** Симис Коковна — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
4. **Саая** Сурун Байындык — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
5. **Сарыглар** Кус-оол Бадамба — Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.
6. **Серенмаа** Кужугет Барай — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
7. **Хомушку** Сурунмаа Саржай-оол — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
8. **Хомушку** Чаш Боратан — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.

Алды уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Бутчайган** Арышпаа Куру — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
2. **Даш-Лама** Серенмаа Сарыглар — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
3. **Дуңпар** Хомушку Акыда — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
4. **Олчак** Кужугет Санаа — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
5. **Ооржак** Бичегей Уртун — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
6. **Ооржак** Согаай-оол Бак-Кара —Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.
7. **Саая** Тываа Амажык — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
8. **Саая** Хежик Балчый-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
9. **Хомушку** Болгар Сарыг — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
10. **Хомушку** Көк-кыс Анай — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
11. **Хомушку** Сендиваа Намзырай — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
12. **Чыспын** Кужугет Часкылык — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.

Беш уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Байыр** Сут-Тараа Аракчаевна — Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.
2. **Кужугет** Байырмаа Сынаковна — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
3. **Кужугет** Бичии-уруг Адыгбай Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
4. **Кужугет** Болзатмаа Агаршаа — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
5. **Монгуш** Пению Конзазыковна Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
6. **Олчеймаа** Кужугет Анчыт — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
7. **Ооржак** Доргалан Аадыновна —Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң колхозчузу.
8. **Ооржак** Оташ Чымбаловна — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде колхозчу.
9. **Отукай** Маңзырыкчы Пашажык — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
10. **Полон** Донгак Допчаа — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
11. **Саая** Булуш Бюрбю — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
12. **Салчак** Сержин Сартай — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
13. **Сержин** Ооржак Калгажык— Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
14. **Сурат** Хомушку Ендан — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
15. **Хертек** Долгар Байыр — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
16. **Хомушку** Амбаш Бурбу — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
17. **Хомушку** Девунчун Чуменбайыр — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
18. **Хомушку** Долчун Дамдыновна — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
19. **Хомушку** Дылаа Бартызаан Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.
20. **Хомушку** Кууранжай Чымбаевна — Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык көдээ Совединде, колхозчу.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
М. ТАРАСОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
И. ЗИМИН.

Москва, 1958 ч. апрель 30.

СЭКП ОБКОМУНУҢ ҮШКҮ ПЛЕНУМУ

Май Пленумунуң шиитпирин бүрүн чүүлдүгзүнген

СЭКП обкомунуң үшкү пленуму май 19-та болуп эрткен. Аңаа өбком кежигүнериннен аңгыда областың партия активи база киришкен. СЭКП ТК-ның май Пленумунуң түңнелдериниң болгаш областың партия организациязының сорулгаларының дугайында СЭКП обкомунуң бирги секретары эш **С. К. Тока** аңаа илеткел кылган.

Эш Тока бодунуң илеткелиниг совет улустуң төөгүлүг улуг типлелгелерин демдеглевишаан, улус ажыл-агыйынга химия үлетпүрүнүң хөгжүлдезин, ылаңгыя синтетиктиг материалдарны бүдүрерин дүргедириниң дугайын болгаш синтетиктиг материалдардан бүдүрген кылыглар-биле чоннуң база улус ажыл-агыйының хереглелдерин хандырарының чүгулазының дутайын тодаргай чугаалаан.

Көдээ ажыл-агыйның чиг-эт курлавырларынга немелде кылдыр синтетиктиг материалдарны, пластмасс кылыгларны болгаш өске-даа химиктиг материалдарны ажыглаар чорук идик, хеп, пестер, бажың болгаш ажыл-агый хереглелдерин бүдүрерин элээн улгаттырар арганы бээр. Ол материалдардан ажылдап үндүрүп турар кылыглар болунуң шынарының, быжыының, чараш өкизиниң талазы-биле натуральды чиг-эттен бүдүрген кылыглардан тудак чок болгаш чамдыкта харын бедик шынарлыг болуп турар. Үлетпүрге болгаш тудугга синтетиктиг материалдарны ажыглаар чорук күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, кара болгаш өөнүг металдарны улуг хемчээлдии-биле сөлүүр, тудуг ажылдарын улам ыңай индустриализастаарын боттандырар арганы бээр.

— СЭКП ТК-ның май Пленумунуң шиитпирлера бистиң мурнувуска харысалгалыг сорулгаларны идип үндүрген, ол сорулгаларны шиитпирлээринче күжениишкиннеривисти мөөңнээр ужурлуг бис. Хамыктың мурнунда бистиң областың партия организациялары Пленумнуң материалдарын хандыр өөренир, областың бүгү ажылчы чоннарынга калбаа-биле таныштырар болгаш областың мурнунда турар ажыл-агый-политиктиг сорулгаларны чедишкинниг шиитпирлээринче оларны көлүрер ужурлуг—деп илеткелча айыткан.

СЭКП ТК-ның май Пленумунуң шиитпирлеринге даянгаш, областың партия организациязы үлетпүрүнүң, транспорттуң, капитал тудугунуң, көдээ ажыл-агый ажылдарының планнарын күүседиринче, культурачырыдымышкынның албан черлериниң ажылын экижиде ринче бодунуң кичээнгейин мөөнүзөр ужурлуг.

Бистиң областың үлетпүр бүдүрүлгелери ниити продукция бүдүрер талазы-биле бо чылдың бирги кварталының бүдүрүлге планнарын 103,3 хуу күүседкен. Областың бүгү бүдүрүлгелериниң Сыстыг-Хемниң ыяш ажыл-агыйы, Кызылдың далган дээрбези, колбаса фабриказы, хоорайның сүт заводу болгаш септелге заводу бүдүрүлге планнарын күүсетпээннер деп эш Тока демдеглээн.

— Химия үлетпүрүн хөгжүдер дугайында СЭКП ТК-ның май Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин бүгү партия болгаш бүгү совет улус улуг өөрүшкү-биле хүлээп алган. Совет улустуң дугайында, бистиң улуг Төрээн чуртувустуң чаагайжыдылгазының болгаш ооң күүү-шыдалын улам быжыглаар дугайында партияның болгаш чазактың сагыш салышкынының чаа илерээшкинин совет кижилер бо шиитпирлерден көрүп турар деп, эш **Гусев** бодунуң саналынга демдеглээн. Капитал салышкынының, тудуг ажылдарының планының күүсеттинмейн турарын, чамдык үлетпүр бүдүрүлгелериниң планныг онзалгаларны күүсетпейн турарын оратор шүгүмүлээн. Чурталга тудуун ажыглалга киреринин планын бо чылдың дөрт айларның дүргүзүнде чүгле 7,9 хуу күүсеткенин эш Гусев дыка четпес деп шүгүмчүлээн.

Областың чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң үндүрүп турар продукциязының бот-үнези бедик, шынары куду, ылаңгыя Кызылдың мебель фабриказының бүдүрүп үндүрүп турар продукциязының— стол, сандайлар болгаш өске-даа күүлдер эдилекчилерге четпейн үрелип турар деп эш **Коссов** бодунуң саналынга чугаалаан.

Даг экспедициязының шинчилел партиязының кол инженери эш **Богомолдуң** саналын пленумнуң киржикчилери улуг сонуургал-биле дыңнаан.

— Коммунистиг партия болгаш Совет чазак химия үлетпүрүнүн хөгжүлдезинге улуг кичээнгейни салып турар. Химия продукциязының хемчээниң талазы-биле Совет Эвилели ам делегейде ийиги черни эзелеп турар. Бистиң чуртувуста хөмүр даш, нефть тывыжы көвүдээн, бо үениң сайыраңгай химия үлетпүрү, газ үлетпүрү тургустунган деп, ол чугаалаан.

Тывада сайыраңгай химия үлетпүрү ам дээрезинде чок болза-даа үлетпүргө, бүгү улус ажыл-агыйынга аажок улуг ужур-дузалыг чиг-эт, материалдарның талазы-биле бистиң область улуг перспективалыг, чер иштинден казып алыр байлак дыка хөй. Көксылыг хөмүр даш, демир рудазы, янзы-бүрү кислоталар, ацетлен, дус, чугай, ыяш дээш оон-даа өске чиг-эт курлавырлары область дыка хөй.

Бо айтырыгның талазы-биле пленумга эштер **Любутин, Пахомов, Тарасов, Мендуме, Анкудинов** олар санал берип чүве чугаалаан. Чугаалашкан айтырыгның талазы-биле пленум тускай доктаалды хүлээп алган.

Тарылганы организастыг доозар болгаш бедик дүжүт дээш демиселди күштелдирер

Областың колхозтарында болгаш совхозтарында часкы тарылганы чоруп турарының болгаш тарылганы ажаар талазы-биле сорулгалар дугайында көдээ ажыл-агыйның область эргелелиниң начальниги эш **Цевменконуң** информациязы пленум дыңнап чугаалашкан.

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар дугайында СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалынга болгаш көдээ ажыл-агый ажылдакчыларынга партия биле Совет чазактың Кыйгырыынга сорук киргеи совет Тываның тараажылары бо чылын колхозтарга гектар бүрүзүнден 12,4 центнер, совхозтарга 13 центнер дүжүттү алырын хүлээнип алганыт эш Цевменко чугаалаан. Ол ышкаш областың колхозтары бир гектардан 130 центнер, совхозтар 180 центнер картофельди болгаш ногааны боттарының хүлээлгезин өзүгаар бо чылын өстүрүп, ажаан алыр ужурлуглар.

Ол хүлээлгелерин күүсөлир дээш демисешпишаан, областың эзээн хөй колхозтары база чамдык совхозтар бо часкы тарылганы организастыг чорудуп турар болгаш тараа культураларының тарылганын чедишкиннинг доосканнар.

Ылаңгыя Чөөн-Хемчик, Чаа-Хөл, Тес-Хем районнарның колхозтары, «Өөк», «Межегей», «УТКА-ның 25 чылы» совхозтар тараа культураларының тарылганын кыска хуусаада эки шынарлыг кылдыр чорутканнар.

Ыңдыг болза-даа, областа тарылганы массалыы-биле эгелээнден бээр 20 хире хонган хирезинде безин Өвүр, Таңды, Каа-Хем, ылаңгыя Улуг-Хем районнар тараа культура тарылганын май 15-ке чедир доосканнар. Колхозтар 6400 га, совхозтар 800 га тараа культураларын ам-даа чедир тарыыаннар.

Чамдык районнарның колхозтары часкы тарылганы аажок озалдап, улуг четпестерлиг эгелээннер. Ылаңгыя үрезиннерниң арыглаашкыны четпес, хораннап таарыштырбаан, үнүүчелиниң шынары ыракта четпес болгулап турган. Ыңдыг үүлдер Бай-Тайга, Сүт-Хөл районнарга тургулаан. Бай-Тайга районнуң «Нэйырал» колхозу 414 га черге, Сүт-Хөл районнуң «Алдан-Маадыр» колхозу 230 га черге тараны үнүүчели чүгле 34—53 хуу хире үрезиннер-биле тараны кончуг буруу болган. Агротехниканың чүүмнарын чамдык өске-даа районнарга база үреп турганының хөй-хөй барымдааларын ол көргүскен.

Часкы тарылгада ажылдап турар кижилериниң күш-ажылын организастаарында, оларның амыдыралын, культурлуг дыштанылгазын хандырарында улуг четпестер чер-черлерде ам-даа бар болуп турар.

Ол ышкаш картофель, ногаа тарыырынга чамдык колхозтар, совхозтар дыка четпес белеткенип турарлар, үрезиннери четпес. Оон ыңай мал чеми культураларны, ылаңгыя кукурузаның тарылганын көвүдериниң болгаш аңаа агротехниканың чүүмнарын шынгыы сагырының чугулазынче пленумнуң киржикчилериниң кичээнгейин эш Цевменко угландырган.

Ам кол сорулгалар болза, бүгү культураларның тарылганын чогуур хуусаазында, агротехника талазы-биле бедик деннелге организастыг доозары болгаш бедик дүжүт дээш демиселди улам күштелдирери болур. Ылаңгыя кукурузаны тарыырын кончуг чугулалап көөр болгаш оны ыяавы-ла дөрбелчин-уяланчак арга-биле тараан турар ужурлуг.

Тарыттынган культураларны суггарар, камгалаар, ажаар талазы-биле хөй-хөй агротехниктиг хемчегдерни чорудар улуг харыысалгалыг ажылдарны организастаар дугайында оон соңгаргы чугула ажылдар областың партия организацияларының, колхозтар даргаларының, совхозтар директорларының мурнунда түрүп турар деп эш Цевменко чугаалаан. Ол ышкаш күсү дүжүт ажаап алырынга амдан эгелээш белеткенир, бүгү техниканы хынап көөр, сөптээр, силос оңгарларын, траншеяларын белеткээр чорук чугула.

Дүк болгаш сүт бүдүрерин улам көвүдедир

Хой кыргылдазын белеткээр болгаш чорудар база сүт саалдазының болгаш күрүнеге дужаалдазының байдалының дугайында информацияны пленумга областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги эш **Соколов** кылган.

Хой ажылы—областың мал ажылының эң чугула адырларының бирээзи. Бистиң обласка дүк бүдүрерин көвүдедири улуг ужур-дузалыг. 1957 чылда обласка 931 тонна дүктү белеткээн болза 1958 чылда 1106 тонна чедир өзер. 1958 чылда ортумаа-биле бир хойдан-на совхозтарга 3,5 кг, колхозтарга 1,9 кг дүктү кыргыыр, 1957 чыл-биле деннээрге дүк бүдүрерин 31 хуу көвүдедир деп хүлээлгени Тыванын хой ажылдакчылары боттарынга алганнар.

Ам хой ажылынга эң харыысалгалыг үе—хойларның часкы кыргылдазы, хойжунуң ажылының чыл түннели келген. Ынчангаш хой кыргылдазын белеткээрин болгаш оны чорударын шынгыы көөр херек. Кыргаан, күрүнеге дужаараан дүктүн өвээш, хөйү, шынары база ажылагыйның орулгазы колхоз болгаш совхоз бүрүзү кыргылдаже канчаар белеткенгениниң хамааржыр. Бо чылын областың колхозтарынга 469400 улуг хойларны, кыжын оолдаан 48 мүн хураганнарны часкы кыргылдага киирер. Оон ангыла 135 мүн өшкүлерни база кыргыыр. Чүгле улуг хойлардан дүк кыргылдазының хемчээли 1957 чылдагызындан 11,8 хуу өзер.

Ам үеде Чаа-Хөл МТС хой кыргыыр агрегаттарның септелгезин доосаан. Ол районда «Нэйырал» колхоз, Бай-Тайга районда Сталин аттыг болгаш «Нэйырал» колхозтар кыргылдага четпес белеткенип турарлар. Кыргыкчыларның, дүк ылгакчыларының болгаш бригадирлериниң курстарын эрттирбээн. Ол ышкаш четпестер Улуг-Хем, Таңды болгаш өске-даа районнарда бар.

Дүктүң чидириин болдурбас төлээде, кыргылданы 10—15 ажыл хүнүнде чорудар. Ам кыргылдага масселыы-биле киреринин бетинде кыргылда чорудар оран-саваларны белеткээрин, агрегаттарны септээрин бүрүн доозар херек. Оон аңгыда электроагрегаттарның шимчээшкининиң план маршрудун тургузары, чер-черге кыргыкчыларны, дүк ылгакчыларын болгаш чаныкчыларны шилип белеткээри эргежок чугула.

Дүк чыылдазын чедишкиннинг чорудары механизастыг кыргылданы калбаа-биле чорударындан дыка хамааржыр. Бо чылын 204 муң хойну электроагрегаттар-биле кыргыыр дээн планны күүседиринге совхозтарда, МТС-терде, колхозтарда 131 агрегаттар бээ болгаш ам 15 чаа агрегаттар немежир. МТС-тернин, совхозтарның директорларының, колхозтарның даргаларының сорулгазы болза, электроагрегаттарны бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаарын чедип алыры, кыргыкчыларның ажылынга бүгү байдалдарны тургузары болур. Хойларның күсү кыргылдазынче онза, кичээнгейни бага салыр.

Хой кыргылдазын чорудары-биле чергелештир ам үеде областың колхозтарында болгаш совхозтарында дүвүрээзиниг байдалда турып турар сүт саалдазын, ону күрүнеге дужаарын уттуп болбас. Эрткен чыл-биле деннээрге май 1-ге чедир колхозтарда сүт саалдазы 94,2 хуу болган. Эрткен чылдагызы-биле деннээрге 7 районнар сүттүң ниити саалдазын, 9 районнар ортумаа-биле бир инектен сүт саап алырын кудулатканнар. 1957 чылдагызы-биле деннээрге бир инектен-не сүт саалдазын областа 45 колхозтар, оон иштинде Сүт-Хөл, Тес-Хем, Эрзин районнарның шупту колхозтары, Каа-Хемниң 6, Улуг-Хемниң 7 колхозтары кудулатканнар.

Сүт саалдазының кудулап турарының чылдагааны хамыктың мөрнунда ажыл-агыйларның, районнарның партия, совет органнарының, областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң удуртукчуларының талазындан сүттү бүдүрери болгаш күрүнеге дужаары дээш харыысалганы кошкатканындан болган.

Инектериниң чемгерилгезин болгаш ажаалдазын организастап турары ам-даа багай. Ам үеде бүгү ажыл-агыйларда инектерни чүгле одарлаашкынче киргеш, силос болгаш концентраттыг чемнерни бээрин соксатканы сүт саалдазының кудулаашкынының база бир чылдагааны.

Сүт бүдүрерин улам ыңай көвүдедири инектериниң баш санын өстүрериниң шуут хамааржыр. Ыңдыг турбуже сөөлгү ийи чылдарның дүргүзүнде областа инектериниң немей өзүлдези шоолуг эвес болган. Бо чылдың май 1-ге чедир колхозтарга 429 хунажын инектер немешкендаа болза, 608 баш инектер чарыгдалга үнген. Ынчангаш инектерниң саны херек кырында немешпээн. Шын эвес бракталаашкын-биле саар инектериниң санын эвээжедир чорук Улуг-Хем, Каа-Хем, Бай-Тайга, Бии-Хем болгаш өске-даа районнарда бар. Ыңдыг чорукту моон соңгаар шуут болдурбас болгаш бракталаар чорукту мал ажылының тускай эртемниглериниң актызы-биле база тускай комиссия чорудар.

Ам сүт саалдазының хөй келиин алыр чайгы үе келген төлээде, инектерни чайгы одарже шилчадери, дүн-хүн дүргүзүнде одарладышкынны ажыглаары, концентраттар болгаш зеленка-биле немелде чемгерилгени чорудары чугула. Ол дугайында ферма чаныың участоктарын тургузуп, аңаа сигеннерни, ылаңгыя кукурузаны өстүрер.

Май 10-да байдал-биле алырга, областа сүт белеткелиниң чыл планы чүгле 29,9 хуу күүсеттинген азы эрткен чылдагызындан 10 хуу куду болуп турарын пленум кончуг шын эвес деп демдеглээн.

Бо айыттынган болгаш өске-даа четпестерни үзүткаар хемчегларни алыры мал ажылының продукциязын күрүнеге дужаар болгаш садар талазы-биле алган хүлээлгелерни хуусаа бетинде күүседирин чугаажок хандырар.

* * *

Пленумга кылган бо информацилар талазы-биле чамдык эштер санал бергилээн.

Чамдык районнарның сүт белеткелинде четпестерниң дугайын сүтэт болгаш чем үлетпүрүнүн областа эргелелиниң начальниги эш **Маркин** саналынга чугаалаан. Чаа-Хөл, Сүт-Хөл, Өвүр районнарга сүт хүлээп алыр пунктуларны тургузары чугула. Колхозтардан сүттү аңаа таварышкан машиналарга сөөрттүр болгаш чайгы үеде продукт үрелип баксыраар чорук бар. Сүт хүлээп алыр черлер колхозтардан сүттүң үскүрүн барымдаалавайн хүлээп ап турары четпес.

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозу күрүнеге чангыс грамм-даа сүт дужаваан, а ында «Чодураа» колхоз 16 тонна ажыг сүттү саап алган хирезинде-ле күрүнеге үүгле 1600 кг сүт дужааган. Ол ышкаш Чөөн-Хемчик районда «Кызыл тараачын», Улуг-Хем районнуң чамдык колхозтары, ылаңгыя «Улуг Хая» колхоз сүт дужаарының планын онза багай күүседип турарлар. Каа-Хем, Бии-Хем, Таңды районнарның колхозтары болгаш «Межегей», «Элегес» совхозтар Кызыл хоорайны сүт-биле хандырар хүлээлгезин амгы ышкаш багай күүседип турары-биле моон соңгаар эптежип болбас.

Чамдык черлерде саржаг кылып турарының шынары куду болгаш кандыг-даа контроль чок. Ынчангаш сүттен алза чогуур саржаг чедир алдынмайн турар.

— Сүт-Хөл районнуң колхозтары тараа культураларының тарылганының планын 107,4 хуу, оон иштинде кызыл-тастың 107,5 хуу күүсеткеш, ам картофель, кукуруза тарылганынга киргеи—деп, СЭКП райкомунуң секретары эш **Намзын** саналынга чугаалаан. Тарылганың эге үезинде районга агротехниктиг чурумну хажыдып турган дугайында шүгүмчүлелди эш Намзын миннип хүлээп албышаан, «Алдан-Маадыр» колхоз 200 гага үнүүчел шынары куду үрезинни чашканы дээш колхозтуң даргазынга болгаш МТС-тиң агрономунга чогуур хемчегни хүлээткенин чугаалаан.

Ам кол сорулга тараалардың чайгы ажаалдазы, ылаңгыя суггарылга болур. Районнуң колхозтары тарылга мурнунуң суггарылгазын 1000 га черге чоруткан. Ам 160 суггарыкчыларга тус-тус участоктарны быжыглаан. Районнуң колхозтары кукуруза болгаш картофель олуртулгазын май 25-те доозар болгаш мал чеми сигеннер тарылгазын база улаштыр доозар.

Эш Намзын бодунуң саналынга көдээ ажыл-агыйны четпес удуртуп, ылаңгыя Сүт-Хөл районга безин барбаан дугайында СЭКП обкомунуң көдээ ажыл-агый килдизининиң эргелекчизи өш Коңгарның адрезинге шүгүмчүлелди кылган.

Бии-Хемде «Кызыл тараачын» колхозтуң даргазы эш **Астафьев** тараа культураларының тарылгазын доосканын, ам кукуруза, картофель тарылгазын чорудуп турарын чугаалавышаан, колхоз хой кыргылдазынга киргенин болгаш сүт саалдазын чугаалаан. Колхоз бо чылын он мүн ажыг баш хойну кыргыыр. 32 машиналыг 3 агрегат ажылдаар. Эзрбек участогу кыргылданы май 16-да эгелээн.

Колхоз бо чылдың эрткен айларының дургузунда 98 мүн литр ажыг сүттү күрүнеге дужааган. Кызыл хоорайже сүт киирерин Улуг-Хем кезек үеде үзүктелдирген турган. Ам моон соңгаар хүнде-ле хоорайже 700—800 кг чалаң сүттү киирер арга бисте бар деп ол бадыткап чугаалаан.

Оон ыңай эш Астафьев район организацияларының планнаашкынны четпес кылып турарын чугаалаан. Чижээ, Ленин аттыг колхозка январь 1-де мыйыстыг бода мал 700 баш чедип турган болза, бо чылын 600 чедир өстүрер деп планнаан. Ол ышкаш ол колхозта өске-даа малдарны херек кырында барындан эвээжедир планнаан. Моны эдер болза чогуур.

Чаа-Хөл районнуң ажылчы чоннары бо чылын часкы тарылганы багай эвес чорудуп турарын СЭКП обкомунуң ол районда төлөөзи комсомол обкомунуң секретары эш **Юмбуу** чугаалаан. Ыңдыг-даа болза үрезиннер чедишпес, оларның шынары таарышпас дээн ышкаш четпестер аңаа баа тургулаан.

Чаа-Хөл районда Аймыырлыг болгаш Терезин бугаларының тудуун саададып турар областың суг ажылагый черинин начальниги эш Алцибеевти, эш Юмбуу шүгүмчүлээн. Ол тудугларга эш Алцибеев чаңгыс катап орук аайы-биле чораан-даа болза чогум дуза көргүспээн.

Областың суг ажыл-агый черинден негелдези кошкак дээш көдээ ажыл-агый эргелекчизи эш Цевменкону, СЭКП обкомунуң көдээ ажыл-агый килдизининиң эргелекчизи эш Коңгарны ол шүгүмчүлээн.

«Элегес» совхоз часкы тарылга үезинде агротехниканың чурумнарын чамдык таварылгаларда үреп турган дугайында шүгүмчүлелди чөпсүүп, совхоз директору эш **Берсенев** пленумга санал бергеш хүлээп алган. Совхозту кадрлар, үрезин-биле хандырар дугайында көдээ ажыл-агый эргелели четпес болганын ол шүгүмчүлээн. Ылаңгыя агрономну тарылга доостур чеде бергенде чорудуп берген.

Оон ыңай совхоз тараанын чайгы ажаалгазын эки чорудар дээш кандыг ажылдар кылып, база моон соңгаар кылыр деп турарын, ол ышкаш хой кыргылдазынга амдан эгелээш канчаар белеткенип турарын эш Берсенев чугаалаан.

СЭКП Өвүр райкомунуң секретары эш **Лопсан-Серен** санал бергеш, районда мал ажылының байдалын чугаалаан. Оон-биле холбаштыр белеткел органнарының дыка четпес ажылдап турарының хөй фактыларын ол көргүскен. Ынчангаш бо ажылды райполарга дагзыр дугайында саналды ол үндүрген.

Областың көдээ ажыл-агый айтырыгларын харыылап турар колкол эштер облкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Козленко, көдээ ажыл-агыйның область эргелелиниң начальниги эш Цевменко болгаш өске-даа эштер четпес ажылдап турарын ол шүгүмчүлээн. Эш Цевменко болза Өвүр районга барып көрбээн.

Сөөлгү үеде районда мал өлүп турар апарган, оон-биле демисежир дугайында көдээ ажыл-агый эргелели дузалашпайн турар. Оон ажылдакчылары мал эмчизи эш Грачев биле ветеринария эртемнериниң кандидады эш Кызыл-оол чеде бергеш, аарыгны тодарадып чалап кааш, аразында алгышкаш, дедир чедип келгеннер.

Областың хереглекчилер ниитилели дүк хүлээп алырынга канчаар белеткенип, чүүү кылып турарының дугайын облпотребсоюз даргазы эш **Арланмай** чугаалаан.

Тарылга дугайында, дүк кыргылдазы болгаш сүт бүдүрерин көвүдедир дугайында пленум тус-тус доктаалдарны хүлээп алган.

* * *

Пленум организастыг айтырыг база чугаалашкан. Областың көдээ ажыл-агыйының айтырыгларын удуртуунга мергежили четпес болганын ол ышкаш кадыының байдалын өөренип көргеш эш **К. Ф. Резниченкону** СЭКП обкомунуң ийиги секретарының болгаш бюро кежигүнүнүң хүлээлгезинден хостаан. СЭКП обкомунуң удуртулгазын күштелдирип быжыглаар сорулга-биле обкомнуң ийиги секретарынга эш **А. В. Анкудиновту** сонгаан. СЭКП обкомунуң бюро кежигүнүнге эш **Н. К. Курбатскийни** немей сонгаан.

ТҮҢНЕЛ КИЧЭЭЛДЕР

Эрзин районнуң «Мөрен» колхозунга эрткен чылдың октябрьда 25 дыңнакчыларлыг агар политика өөренир белгүм ажылдап эгелээн. Өөредилге чылының дургузунда аңаа 18 кичээлдер болган.

Колхозчу актив партияның болгаш чазактың хүн бүрү үндүрүп турар доктаал шиитпирлерин, даштыкыда болгаш бистиң чуртувустуң иштинде болуушкуннарны колдадыр өөренип турганнар. Дыңнакчылар эштер М. Дамба, Ч. Нощлу, М. Быдак, А. Чинчин олар белгүмнүң кичээлдериң үскээн болгаш өөренип эрткен материалдарны эки шинчээдип алганнар. Чамдык дыңнакчылар, ылаңгыя Намзырай, Ширме, Сергей Седен, Даргат дыка хөй кичээлдерни үскен болгаш бөттарының эртем билиин бедидеринге кичээнгей салбайн турган деп чүвени түңнел кичээлге көргүскеннер.

Белгүмнү СЭКП райкомунуң ажылдакчызы эш Шимит-Серен удуртуп турган. Кичээлдерге ол үргүлчү белеткенир, материалдарны дыңнакчыларга билингир, колхоз бүдүрүлгези-биле холбаштырып тайылбырлап турган.

Колхозта партия организациязы (секретары эш Дамба) белгүмнүң дыңнакчыларының өөренирине таарымчалыг байдалды тургускан.

Н. ОЧУР-ООЛ.

* * *

Каа-Хем районнуң Сизимде ыяш ажыл-агый черинде агар политика өөренир белгүм (пропагандизи эш Ежов) өөредилге программазын чедишкиннинг доосканы.

Белгүмнүң дыңнакчылары өөредилге чылының эгезинден бээр Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чылынга СЭКП ТК-ның Пропаганда болгаш агитация килдизининиң база СЭКП ТК-ның чанында Марксизм-ленинизмниң институдунуң тезистерин, 1957 чылдың ноябрь 6-да ССРЭ-ниң Дээди Советинин байырлыг сессиязының материалдарын болгаш партияның база чазактың өске-даа доктаал шиитпирлерин өөренип эрткен.

Дыңнакчылар У. Благинина, Е. Селина болгаш өскелер-даа эрткен материалдарны эки шинчээдип алганын түңнел кичээлге көргүскеннер.

Ындыг болза-даа дыңнакчылар Миронова, Кузьменко, Хорев, Захаров олар хөй удаа кичээлдер үскен деп чүвени демдеглээр херек.

Г. ИОМУЖАП.

Ийиги кварталдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүседир дээш

1958 чылдың ийиги кварталының бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүседир, продукцияның шынарын экижидер, оон бот-үнезин чиигедир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш ажылчыннарның ортузунга социалистиг чарышты калбарткан түңнелинде областың чурт үлетпүрүнүң эргелелиниң шүгүмүнде бүдүрүлгелер апрель айда болгаш майның баштайгы он хонуунда бедик көргүзүүлерни чедип алганнар.

Чурт үлетпүрүнүң эргелелиниң бүдүрүлгелери апрельде ниити продукция бүдүрер планын 119,1 хуу, а бараанныг продукция бүдүрери— 122,4 хуу күүседкеннер. Пландан ажыр 620 мүн рубльлиг продукцияны бүдүрер, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле эки көргүзүүлерни Элегестин шахта эргелелиниң, Шуурмактың, Туранның, Шагаан-Арыгның үлетпүр комбинаттарының, Кызылдың ыяш, алты заводтарының, даараныла комбинадының коллективтери чедип алган.

Боттарының бүдүрүлге онзалдаларын ай бүрүзүнде ажыр күүседип, бедик көргүзүүлерни чедип ап турар ажылчыннарның саны өскен. Чижээ, Кызылдың ыяш заводунуң дилигжилери эштер Кандауров, Филимонов, ыяштан эт-хереклелдер бүдүрер фабриканың чазаныкчылары эштер Стрельников, Башкирцев, Элегестиң шахта эргелелиниң дагжылары эштер Патракеев, Ойдуп, Чадаананың райүлетпүр комбинадының ажылчыннары эштер Очур-оол, Херел-оол болгаш өскелер-даа боттарының бүдүрүлге планнарын ай бүрүзүнде 200 хуу чедир күүседип, социалистиг чарыштың тиилекчилери болуп турарлар.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери, продукцияның шынарын экижидери, оон бот-үнезин чиигедири дээш чарышты ажылчыннарның ортузунга улам калбартыры чугула.

Н. ТЫМЧУК.

Клубка корум-чурумну тургузар

«Большевик» колхозтуң клувунда уран-чүүл белгүмү багай эвес ажылдап, ында чаа-чаа кинолар доктаамал үнүп турар. Ынчангаш колхозчулар болгаш Ыйгылак суурда албан-ааскчылар ажыл шагының сөөлүнде аңаа дыштанылгазын эрттирер дээш күзелдии-биле чеде бээрлер. Ынчалзажок чамдык корум-чурум чок кижилер оларның культурлуг дыштанылгазынга шаптыктап турары хомуданчыг.

Бо талазы-биле Норбу-Самбуу даргалаан көдээ Совет болгаш колхозта эш Семис-оол секретарьлаан партия организациязы шынгыы хемчегларни албайн турар. Чижээ, клубтуң ажылдакчылары эрткен чылдың сентябрь айдан бээр аңаа чурум үрээннерниң дугайында ийи актыны болгаш ийи негелдени тургускаш, көдээ Советке шилчидип берген. Ол дугайында кандыг-даа хемчег алдынмаан. Ынчаарга эш Норбу-Самбуудан ону айтырарга «Актыны болгаш материалдарны райкүүскомнуң шагдаа киллизинде дамчыдып берген бис» деп, харыылаар. А шагдаа черинден чогум кандыг хемчег алганы база билдинмес.

Оон ужурундан сөөлгү үеде клубка корум-чурум үрээр чорук көвүдеп, оон үш хаалгаларын үреп каач. Чамдык Манган-оол, Дадар-оол ышкаш кижилер киномеханигин коргудуп тургаш, киножа халас кирип турар болу бергеннер. Ол ышкаш кежээки киноларга бичии уруглар киирер, ынчангаш олар улуг кижилернин кино көөрүнге шаптыктап, чурум үреп турар.

С. ЛАСЮРЮН.

Барыын-Хемчик район.

«Шынның» материалдарының изи-биле

„Самчыдакчыларны харыысалгаже“

Эрзин районнуң «Мөрен» көдээ ажыл-агый артелиниң бухгалтери Сагаандайның, агроному Даржаптың Таңды райондан картофель үрезини садып ап фораап, арагалаап, колхозтуң акшазын самчыгдап, 1500 рубльди чидиргенин илереткен корреспонденция бо чылын үнген № 86 «Шынга» парлаттынган.

Эрзин райкүүскомнуң секретары Саяның редакцияга дыннатканы болза, Сагаандай биле Даржаптың хөрээн истелге органы хынзаш, оларны харыысалгаже киргген.

Москва. 1918 чылдың революстуг болуушкуннарының дугайында комсомолчуларның болүүнүн фронт шүгүмүн өттүр комсомолдуң бирги съезтизинге канчаар чедип келгениниң дугайын чугаалап турар. ВЛКСМ-ниң 40 чыл оюнга тураскааткан «Хат» деп кинофильмни «Мосфильм» киностудиязы кылып эгелээн.

Чурукта: Кремль ханазының чанында кино тырттырыышкынының ажылынын үезин көргүскен.

Фото **В. Мастюковтуу** болгаш **А. Коньковтуу.**

СЭТА-ның фотохрониказы.

Аныяк ленинчилерниң байырлалының хүнүнде

В. И. Ленин аттыг пионер организациязының 36 чыл оюнуң байырлалы эткен дыштаныр хүнде Кызылга аныяк ленинчилерниң чыскаалы-биле эгелээн. Ол эртен

казан аяс турган. Байырлал ёзузу-биле каас-шевергин кеттинген уруглар тус-тус школаларына чыылгаш, парадка үнери-биле Ленин кудумчузунга колонналар аайы-биле чыскаалыпканнар. Оларның хевинин арыг-силиин көөрге чайның янзы-бүрү чечээ-ле.

Бистиң чуртувуста аныяк ленинчилерниң мурнунда бүгү-ле оруктар ажык. Ол чаагай аас-кежик дээш уруглар Совет чазакка болгаш Коммунистиг партияга улуг өөрүп четиргенин илередип турарлар.

В. И. Ленин аттыг пионер организациязының 36 чыл оюнга Кызылдың пионерлери багай эвес белеткенгеннер. Ылаңгыя № 3, 7, 9 школаларның пионерлери дыка чараш кеттинип, каас шимелделерлиг келгеннер.

№ 3 школаның Олег Кошевой аттыг дружиназының пионерлери слётка баарда Владимир Ильич Ленинниң улуг портредин мурнунда тудуп алгаш эрткеннер. Чеди дугаар школаның аныяк ленинчилери Владимир Ильичиниң овур-хевирин ногаан торгуда сиилип аргып алган келген.

Эртенгиниң 10 шак үезинде хоорайның аныяк ленинчилери бүрүн чыглып келгеннер. Удатпаанда байырлыг чыскаал эгелээн. Каас-шиник шимелделерлиг бичии уруглар колонналарын көөрге солун-даа, чараш-даа. Даштыкы өңнүктериниң болгаш акы-дунма республикаларның улустарының национал костюмнерин кеткилээн оолдар болгаш уруглар база чыскаалыпкын эрттип турганнар. № 9 школаның өөреникчизи Света Кожинова доктор Айболит кылдыр кеттиниптен бодунуң ан-меннери-биле кады келеп турган.

Байырлалдыг улуг колоннаның мурнунда хоорайның пионерлер тугун бедик туткан Кызылдың № 2 школазының өөреникчизи Рая Ханнарова чоруп орган. Ындыг улуг хүндүлелди Рая бодунуң кылыкак өөредилгези-биле болгаш хөй-никтиниң ажылынга идепкейлиг киржилгези-биле чаалап алган. Оң соонда дружиналарның түк тудукчулары, барабанчылар, сигналчылар чорупканнар.

Чеди дугаар школаның пионерлери бодунуң колонназын дыка эки шимээн.

Аныяк пионерлериниң колонналары облкүүскомнуң бажыңының чанынга чедип келген. Орта оларны үрер хөгжүм-биле уткаан. «Рапорттарны бээр-дир» деп команда үнген соонда слёт эрттириниң харыысалгалыг дежурныйы—№ 1 школада пионерниң улуг вожатыйы Галина Лысковаже рапорт бээри-биле дружиналар чөвүлелдериниң даргалары улаштыр-улаштыр кээп турганнар.

Кажан «томаанныг» деп команда үнерге, 1600 пионерлериниң чыскаал одуруглары шиппиң апарган. Пионер организациязының 36 чыл оюнга турасклаткан VI пионер елёдунуң ажыттынганын комсомол хооркомунуң секретары Полина Виноградова чарлаан. Пионерлерниң байырлал ырының аялгазы шөлдүң кырынга куттула берген, дээрже көге-бугалар дүндүштелдир ужугун үнгеннер. Пионерлер шупту ырлажыпкан.

СЭКП обкомунуң бирги секретары С. К. Тока аныяк ленинчилерге байыр чедирген. Бодунуң байырлыг сөзүн доозуп тура ооң чугаалаары:

— Аныяк пионерлер, Коммунистиг партияның хөрөө дээш демиселге белен болуңар!

— Кезээде белен!—деп, диниттиг бир үн-биле пионерлер харыыланнар.

Барабанчылар барабанын хан, сигналчылар болгаш хөгжүмчүлер база катап диниттелдир ойнап эгелээн. Ооң соонда слёттүң кижикчилериниң колонналары хоорайның дыштанылга парыгынче чорупкан. Ногаан театрга байырлыг хурал болган. Аалчылар президиум столун эзлепкен, ооң чанында Кызылдың школаларының эң эки өөреникчилери туктар туткулаан турупканнар. ВЛКСМ хооркомунуң секретары П. Виноградова байырлыг хуралга сөс ап чүве чугаалаан. Хоорайның пионер организациязының тугун № 7 школаның пионерлериниң эң эки дружиназынга тывыскан. Ол бедик шаңналды дружина чөвүлелиниң даргазы Коля Медведев хүлээп алган.

Өске-даа дружиналарда хөй-хөй солун ажылдар кылдынгылаан. 1 болгаш 5 дугаар школаларның аныяк пионерлери ВЛКСМ обкомунуң хүндүлел бижиктери-биле шаңнаткылаан. Кызылдың школаларындан 17 пионерлер комсомол хооркомунуң мактал бижиктери-биле шаңнаттыргылаан.

Президиум столунуң чанында микрофонче пионерлерниң улуг өңнүктери—школаларга шефтеп турар бүдүрүлгелериниң, организацияларның талаалекчилери улаштыр-улаштыр кээп турганнар. Септелгемеханика заводунуң директору эш Михайлов коллективтиң өмүнээзинден № 3 школаның өөреникчилеринге өрүмнээр станокту белекке берген. Уруглар улуг өөрүп четиргенин илереткеннер.

№ 5 школаның пионерлеринге эш Солдатов (Сельхозснаб) радиолду, типографияның комсомол организациязының секретары Анна Скобелина № 7 школаның бут бөмбүүнүн командазынга бут бөмбүүнүң бүрүн хереклелин белекке бергеннер. Ыяш заводунуң ажылчыннары № 9 школаның өөреникчилеринге хылыг хөгжүм болгаш циркультуг бир хирээни белекке бергеннер.

Кежээ пионерлериниң чанчыл болган байырлалы—пионер одаа ажыттынган. Янзы-бүрү өңнүг ракеталар дээрже аттыгын үнгүлээн.

А. ЧЫЛБАК-ООЛ.

Чуруктарда: Эгезинде чурукта, аныяк ленинчилериниң чыскаалы. Алаанда чурукта, № 7 школаның өөреникчилериниң концертке ойнап турары. Хажыызында чурукта, хоорайның пионерлериниң тугун № 7 школаның эң эки пионер дружиназынга тыпсып турары.

Фото А. Смагиннии.

Культура одагларының ажылын бедик деңнелге тургузар

Библиотека өргелекчизи кыска чугаазын дооскан соонда:

— Тараа, сүт, эзт сеңээ хереклеп, эш Доштуг-оол?—деп, колхоз даргазы Кудурукпай айтырган.

Колхоз даргазының-даа, өскелерниң-даа мурнунда салган айтырыгларын саат чокка харылап турган Доштуг-оол орта боданы берген. Баштай харын чүү ындыг чиктиг айтырыг салдынар дээн ышкаш даргаже кичээнгейлиг көрүп келген Доштуг-оол Кудурукпайның салдынмас көрүжүнге таварышкаш өскээр көрүү берди.

— Ийе, херек болбайн канчаар, дарга, херек—деп, Доштуг-оол айтырыгның ужурун билбейн эзээн боданып тура харыылаан.

Кудурукпай айтырыының утказын улаштыр тайылбырлады:

— Тараа шөлүнде, хову турлаанда ховужулар, одарда болгаш фермаларда малчыннар дээрге тараанны, эзтти, сүтүг бүдүрүп үндүрүп турар кижилер ол-дур. Часкы тарылганың бүгү дургузунда хову турлаанга чангыс-даа катап барбас, тараажыларга, механизаторларга культураны нептередип, оларның дыштанылгазын эки организаставаска силерни черле канчап культура ажылдакчызы дээрил? Тараа, эзт, сүт бүдүрүкчүлеринге лекция, беседалар кылып, номчулгалар эрттирер ужурлуг турган, харын колхоз суурунга анаа-ла кылаштап чаздыңар. Сен черле арбай-биле кызыл-тасты ылгап билбес чыгыы боор сен. Ынчангаш эртен солуннардан, номнардан ап алгаш, Ээр-Хавакта хову турлаанче бат...

Ол болза, Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң партия организациязының бюрозунга болган чугаа-дыр.

Колхоз төвү—Булун суурда эзээн ыраактан барааның көөрге улуг, чаагай клуб кестүп турар. Артында-ла ону шифер-биле крышалап каан. Ол—«Мурнакчы» колхозтуң ажыл-ишчилериниң культурлуг дыштанылгазының одаа болур хүлээлгелиг. Аңаа ажылчы чоннар чүгле ойнап-хөглеп, кино көрүп алыр дээш эвес, а чаа журналдар, солуннар, солун номнар номчуур дээш келирлер. Чоннуң ол негелдезин суурда культура албан черлериниң ажылдакчылары долузу-биле хандырар хамаан чок клубту, библиотеканы үргүлчү шоочалыг тургузуп турарлар.

Сөөлгү үеде колхозтуң клувунга кандыг-даа культура-массалыг ажылдар чоруваставан. Клубка лекция, беседа ховар болур. ВЛКСМниң Бай-Тайга райкомунуң болгаш райкүүскомнуң культура килдизиниң организастааны агиткультбригада кээп, концерт үндүрүп, лекция номчаанын санавас болза, клубка барык-ла ындыг хемчеглер чоруттунмайн турар. Шуйда көдээ клубтуң эргелекчизи Очур культура-массалыг ажылдарны чогуур деңнелге чедир тургуспаан. Чоокта чаа көдээ клубтар эргелекчилериниң семинарынга чораан келгеннеңе бөөр эзээн үр үе эрткен болза-даа бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүн ол амдыгаа чедир организаставаан.

Колхозта ажылдап турар тускай эртемниглер болгаш колхозчулар клубка келгеш, чүгле кино көрүп турарлар. Киномеханик эш Иванов көрүкчүлерге чарлалды чедир таратпас болгаш кинону чогуур шагында үндүрбейн турар. Фермаларга болгаш хову турлагларынга кино үндүрер дээш колхоз баштаар чери автомашина бөөрге эш Иванов:

— Мээн мында, «Мурнакчы» колхозта чагыртыр черлерим чок, колхозтуң баштаар чери-даа, көдээ Совет-даа менээ хамаарышпас. Чүгле райкүүскомнуң культура килдизиниң өргелекчизи эш Комбуга чагыртыр мен—дээш, телефон долгаш олуруп алган. Ынчангаш хову турлаанга кино үндүрбээн.

Шуйда көдээ клубтуң ишти, дашты чаагайжыттынмаан. Оон девискээрин арыглаваан болгаш долгандыр турар херимин чаа тулуп эгелээн. Клубтуң соңгаларының шилдери бузук, чамдык соңгаларны бузулбазын дээш калбак манзылар-биле дуй хап каан. Клубтуң печкаларының аастарын тура тырткаш октагылапкан. Сандайлар чурум чыскаал чок салдынган болгаш чамдыктары үрелик. Клуб улуг, делгем, эки-даа болза, ону эки дерип-херексеп тургаш, культураның ёзулуг одаа кылып ап шыдаваан. Көдээ клубтуң культура албан черлериниң көрүлдезинге чедишкиннинг белеткениринге көдээ Совет улуг дузаны чедирер ужурлуг. Библиотекага янзы-бүрү номнар садып алырынга, одаар ыяш белеткээринге болгаш өске-даа чарыгдалдарга ашканы үндүрүп бээр, септелгени эки чорударынга дузалажыр.

Ол ышкаш районнуң өске-даа колхозтарында клубтар «Мурнакчы» көдээ ажыл-агый артелинин клувундан шоолуг-ла дээредевес. Культура-массалыг ажылдар чоруттунмайн турар болгаш ында-аанда оюн-концерттер болгулаар. Бай-Тал көдээ клувунга уран-чүүл бөлгүмүн организастап, янзы-бүрү номерлерлиг программаны тургузуп алырының бүгү аргалары бар. Ындыг турбуже ында ажыл-ишчилер дыка үр үениң дургузунда концерт көрбээн.

Райкүүскомнуң культура килдизи комсомол райкому-биле кады агиткультбригаданы организастаан. Часкы тарылга үезинде колхозтарга, хову турлагларынга барып, лекцияларны номчуп, солун концерттерни үндүрген. Ындыг турбуже колхозтарының клубтарынга боттывынгыр уран-чүүл бөлгүмнерин организастаар талазы-биле райкүүскомнуң культура килдизи шоолуг ажыл чоруттунмайн турар.

«Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелинде уран-чүүл бөлгүмү тургустунган. Колхозтуң хову бригадири эш Даржаанын удуртулгазы-биле хөйнүң ырларын өөренип турар-даа болза, уран-чүүл бөлгүмү ажылын ам-даа экижидип шыдаваан. Белеткелдер ховар болуп турар.

Культура албан черлериниң ажылы дээрге чүгле уран-чүүл бөлгүмүн тургузары эвес-ле болгай. Библиотекаларның, клубтарның бажыңнарын үлегерлиг септээри, чаа таарымчалыг бажыңнарны тудар болгаш кыжын одаар ыяжын белеткеп алыры бала аңаа хамааржыр. Бүгү-российниң культура албан черлериниң көрүлдезинин колхол негелделери-даа ындыг.

Культура чырыдышының албан черлериниң ажылдакчылары колхозчуларның болгаш албан-хаакчыларның хостуг шактарын болгаш дыштаныр хүннерин солун кылдыр эрттирер талазы-биле ажыл чоруттунмайн турар. Май он бирде, дыштаныр хүнде, район төвүнге хол бөмбүүнүң болгаш боодалганың маргылдаалары чарлаттынган. Шак чеде бергенде боодалга болур черге улус чыглып келген. Чамдык кижилер бооларын ап алган болган. Маргылдаанның организакчыларын манап чадап каап, алыгжылар аңаа-ла кара боолап-боолап тарай бергеннер. Ол ышкаш хол бөмбүүнүң маргылдаазы база болбаан. Бо хемчеглерни чорударынга харыысалгалыг комсомол райкомунуң ажылдакчыларының талазындан кандыг-даа сагыш салбаан болгаш олардан чангыс-даа кижи боодалга болур черге безин келбээн.

Районнуң Культура бажыңының ажылы колдуунда-ла кино көргүүлери-биле кызыгаарлаттынган. Ында-хаан аныяктар кежээлери болгулаар. Лекция, беседа болгаш өске-даа культура-массалыг ажылдарны доктаамал чорудар дугайында Культура бажыңының директору эш Долума көңгүс бодавайн турар.

Бо бүгү чүүлдер эш Комбуга билдингир болзажок, четпестерни чайладыр талазы-биле кандыг-даа хемчег алдынмайн турар. Культура албан черлериниң бүгү-россий көрүлдезинге чедишкиннинг ужуражыр дээш районнуң культура ажылдакчылары ажылын үнделини-биле эде тургузар ужурлуг. Чүгле ынчаш олар эки түннелди чедип ап болур.

С. НАТПИТ-ООЛ.

Төрээн суурунуң чаагайжыдылгазынга

Барыын-Хемчик районда «Большевик» колхозтуң төвү улам-на калбарып, чурталганын, бүдүрүлгенин болгаш культура-амыдыралдың тудуглары хүн бүрү немежип турар.

Төрээн суурун чаагайжыдарынга колхозчулар идепкейлиг, организастыг киржип турар. Суурнуң чанында 270 дөрбелчин метр шөлдүг стадион бар, ооң дерилгези көрүштүг, долгандыр бо чылын 400 ажыг ыяшты тарып олуруткан.

Суурда көдээ клубтун, чеди чыл школазының, уруглар яслизинин, медицина болгаш ветеринария албан черлериниң чанында тарымал ыяштар ногаарарын белгеп. Колхозчулар болгаш суурнуң чону чурталга бажыңнарының чанында олуртулганы база калбартып турар.

Бирги беш чылда Кыдаттың социалистиг индустриализациязының чедиишкиннери

Кыдат улус Коммунистиг партиянның удуртулгазы-биле экономика фронтузунга кайгамчык тиилелгени чедип алган. **1953—1957 чылдарда улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң талазы-биле бодунуң бирги беш чыл планын Кыдат Улус Республика чедиишкинниг күүсеткен.**

Кыдаттың көдээ ажыл-агыйын, ус-тывыш бүдүрүлгезин, а ол ышкаш капиталистиг үлетпүрүн болгаш садыын социалистиг ёзу-биле чаартырын ол үеде боттандырган. Социалистиг сектор чурттун экономиказында тергиинденгей байдалды эзлеп алган, а капиталистиг сектор колдуунда шагда-ла узуткаттынган. Кыдат Улус Республиканың бирги беш чылының эң чугула түннелдери ындыг болган.

Үлетпүр тургузуушкунунуң талазында бирги чылдың кол соруглазы чурттун социалистиг индустриализациязының эге баштайгы суурун тургузары болуп турган. Ол соруглга чедиишкиннинг күүсеттинген. Беш чыл планын ёзугаар Кыдатта 825 улуг үлетпүр бүдүрүлгелериниң тудуглары калбарган. Оларның аразындан 450 бүдүрүлге тудуглары беш чылдың төнчүзүнге чедир бүрүн азы кезик-чамдыктай ажыглалда кирген. Оон аңгыда, беш чылдың дургузунда 2.300 чыгам ортумак болгаш биче бүдүрүлгелерни тудуп турган; оларның хөй нуруузу шагда-ла ажыглалда кирген.

1957 чылда КҮР-нуң үлетпүрү беш чыл планында төлевилеттингенинге бодаарга 17,3 хуу хөй продукцияны бүдүрүп үндүрген. Беш чылдың сөөлгү чылында чурт болза: **5 миллион 240 муң тонна каңны, 5 миллион 900 муң тонна шойну, 128 миллион тонна хөмүр дашты, 19 миллиард киловатт-шак электроэнергияны алган.**

Бир эвес эрткен үеде Кыдаттың экономика талазы-биле чүс-чүс чылдарга хожудаашкының барымдаалап алыр болза, социалистиг индустриализацияга кыдат улустуң тиилелгелери онза кайгамчык болуп турар.

Эрги, чартык колония Кыдатка үлетпүр кошкак хөгжөөн турган болгаш кол нургулайында пөс аймааның база аъш-чемнин бүдүрүлгелери турган.

Кыдат Улус Республиканың бирги беш чыл планы аар индустрияны колдады хөгжүдерин көрген. Ынчангаш, бүгү беш чылдың дургузунда ооң өзүлдезинин темпилери ниитизи-биле кыдат үлетпүрүнүң хөгжүлдезинин темпилерин дыка ашкан. Ооң түннелинде аар үлетпүрүнүң ниити продукциязы беш чылдың дургузунда барык ийи катап көвүдөөн.

Энергетика чедиишкинниг хөгжүп турар. КҮР-га бирги беш чылдың дургузунда чүс чыгам чаа электростанцияларны ажыглалга киргген. Беш чылдың төнчүзүнге чедир чуртка электроэнергия ажылдап кылыры 1952 чылдың деннелин барык ийи чартык катап ашкан. Эрткен чылын беш улуг гидроэлектростанцияларның тудуу эгелээн, оларның ниити күүзү 3 миллион 300 муң киловатт чыгам болур. Хуанхэ хемде Саньмыньсяның Кыдатта эң улуг 1 миллион 100 муң ажыг киловатт күүлүг гидробелдирин тудуп турар. Ол гидроэлектростанция үлетпүр бүдүрүлгелериниң чиик өртектиг электроэнергияны бөөр. Ол болза, Хуанхэ хемниң уйунга үеэлөөшкинни болдурбазынга эң чугула рольдуг болуп, а ол ышкаш ол хемниң суг курлавырларын суггарылгага калбаа-биле ажыглаар арганы бөөр. 1957 чылдың төнчүзүнде Ляонинин Кыдатта одалга-биле ажылдаар эң улуг электростанциязының тудуу эгелээн.

Хуанхэниң суг курлавырларын демниг ажыглаарының планын ажылдап кылыры доозулган: эл план ёзугаар ук хемге 46 гидроэлектростанцияларны тудар. Амгы үеде Янзыцян хемге база ындыг янзылыг төлевилелди ажылдап кылып турар.

Чурттун одаар үүл балансызында кол рольдуг болуп турар хөй-дүр даш казылдазы КҮР-да дүрген темпилер-биле хөгжүп турар. 1949 чылдан эгелээн 1955 чылга чедир 530 миллион тонна хөмүр дашты каскан, ол дээрге, чурттун хосталырының мурнунда 70 чылдар дургузунда каскан хөмүр даштың хемчээлинин барык дең кезии болуп турар. Ол чылдарның дургузунда хөмүр даш казылдазының немей өзүлдезинин чылда ортумак темпизи АКШ-ка, Англияга, Барыын Германияга болгаш Японияга бодаарга, каш-даа катап бедик болган. Хөмүр даш үлетпүрүнүң ындыг дүрген өзүлдезинин ачызында 1956 чылда Кыдат хөмүр даш казылдазының талазы-биле Азияда бирги болгаш делегейде бешки черде үнген, ынчаарга хосталырының мурнунда чурт болза хөмүр даш казылдазының талазы-биле Азияга үшкү черни болгаш делегейге онгу черни эзлеп турган.

Кыдаттың Коммунистиг партиязы болгаш улусчу чаза **кара болгаш өңнүг металлургияны** тургузарынче улуг кичээнгейни салып турар. Бирги беш чыл планының чылдарының дургузунда үлетпүрде капитал тудутта бердинген бүгү акша-хөрөңгилериниң 15 ажыг хуузун металлургияга салган. Беш чылдың дургузунда республикага автоматчыткан беш домна суугуларны, эки сорттуг каң прокатты бүдүрер талазы-биле заводту, тиг чок каң хоолайларның заводун, а ол ышкаш күүлүг блюмингти болгаш өске-даа эзээн хөй тудугларны туткан. Ажылчын аңгының мөдырлыг күш-ажылы-биле Кыдаттың Сонгу-Барыын талазында төвү Аньшаньның металлургия комбинады болуп турар үлетпүр базазын тургускан. Бүрүн чаартылганы дооскаанының соонда ол чыл бүрү 3,22 миллион тонна каңны, 2,5 миллион тонна шойну болгаш 2,48 миллион тонна прокатты бөөр болур.

Бирги беш чылдың сөөлгү чылында чуртта эң улуг металлургия комбинаттарының тудуу: Төп Кыдатта Уханьның болгаш Сонгу Кыдатта Баотоунуң комбинаттарының тудуу эгелээн.

Кара металлургияның кайгамчык улуг бүдүрүлгелерин тудуп турарыы-биле чергелештир, Кыдатта металлургияның бүдүрүлге күүзү чылда 50—300 муң тонна металл болур ортумак болгаш биче бүдүрүлгелерин база тудуп турар, чылда бүдүрүкчүдүү 3-тен 50 муң тонна чедир шой болур улуг эвес он-он домна суугуларын тудуп болгаш чаартыш турар.

Бир эвес эрги Кыдатка барык чартык чүс чылдың дургузунда (1900 чылдан 1948 чылга чедир) чүгле 7,6 миллион тонна каңны эзилдирген турган болза, чаа, улусчу Кыдатка чүгле сөөлгү беш чылдың дургузунда каң эзилдирикчилери чуртка 16,5 миллион тонна ажыг каңны берген.

Кыдат прокатты бүдүрбейн турган ындыг үеләр шагда-ла эрткен. Ам чурт бодунуң прокады-биле 80 ажыг хуу хандырттынып турар.

Гоминданчы Кыдатка **химия үлетпүрү** чүгле каш бүдүрүлгелерлиг турган; химия бараанларының көл кезиин даштыкы чурттардан киир сөөртүп турган. Кыдаттың бирги беш чылында 15 улуг химия заводтарын туткан болгаш чаарткан. Ам чуртта химия үлетпүрүнүң комплексилиг базазын тургускан. 1957 чылда химия үлетпүрүнүң ниити продукциязы 1948 чылдың деннелин 18 ажыг катап ажырган.

Үлетпүрүнүң бүдүн системазын Кыдатка тургузарының үезинде адаччурттуң **машина тудуунга** кол черлериниң бирээзин берген. Ол болза үлетпүрүнүң бүгү-ле адырларын бүгү-ле болдунар аргалыг машиналар-биле, станоктар-биле болгаш дериглер-биле хандырар ужурлуг.

Гоминданчы тергиидилдің үезинде тургулаан машина тудуунун бүдүрүлгелери кол нургулайында-ла эң бөдүүн машиналарны болгаш механизмнерни чыып эптээр болгаш септээр ажылдарны кылып турган. Чуртту хосталарының соонда каш-ла чылдарның дургузунда машина тудуунун бүгү заводтарында дериглерни чаарткан, хөй-хөй чаа заводтарны туткан, эрги заводтарны чаартып турар. Улусчу Кыдат кыска хуусаанның дургузунда машиналарның болгаш дериглерниң хөй-хөй хевирлерин бүдүрер аргалыг амгы үениң машина тудуун тургускан. Кыдаттың заводтары ам самолеттарны, автомобильдерни, бүс турбиналарын, хөмүр даш комбайннарын, металлургияның болгаш энергетиканың дериглерин, далай болгаш хем судноларын, паровозтарны, чүк болгаш кижи олурар вагоннарны, станоктарны, ылап хемчээр хереклелдерни, радиоаппаратураны база машиналарның болгаш үлетпүр дериниң өске-даа хөй-хөй хевирлерин бүдүрүп үндүрүп турар.

Үлетпүр бүдүрүлгелериниң хереглээр комплексилиг дериг-хереклелдерни Кыдат Улус Республика ам Мурнуу-Чөөн Азияның болгаш Африканың чуттарынче сөөртүп үндүрүп турар. Чижээ, Бирмада чаа пөс-таавы фабриказынга дериглерни дужаап турар. Каттышкан Араб Республиканың чаа тудуп турар пөс-таавы бүдүрүлгелериниче, саазын фабрикаларынче, далган дээрбелериниче кыдат дериг-хереклелдерни экспорттан үндүрүп турар.

Кыдат инженерлер машиналарны боттары төлевилеп турган ындыг херек эрги үелерде дыңналып безин көрбээн. Бистин хүннеривисте ол аңаа-ла болуушкын болуп турар. Аньшаньда болгаш Бэньсиде автоматчыткан домна суугуларының төлевилелдерин кыдат инженерлер тургускан. Олар инструментальдыг заводтарны, бус хоолайларын, котелдарны болгаш дизельдерни бүдүрер бүдүрүлгелерни, судно тудуунун верфилерин, одалга-биле ажылдаар электростанцияларны болгаш үлетпүрүнүң өске-даа хөй-хөй тудугларын төлевилеп турарлар. Ийи-ги беш чыл планында (1958—1962 чылдарның) төлевилеттинген тудуг объектилериниң хөй нуруузун кыдат бодунуң күштери-биле төлевилеп турар.

Кыдаттың бирги беш чылында **чиин үлетпүр** база дыка хөгжөөн. Чижээ, пөс-таавының 68 улуг фабрикаларын чуртта туткан. Оларның хөй нуруузун кыдат инженерлер төлевилээн болгаш ада чуруттун дерин-биле чепсеглеттинген. Кыдат пөс-таавы үлетпүрү бодунуң беш чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен. 1957 чылда ол 5 миллиард метр чыгам хевең-саазын пөстерни, 17 миллион метр ажыг дүк кылыглыг пөстерни болгаш 138 миллион ажыг метр торгу пөстерни кыдат чиик үлетпүр бүдүрүп үндүрген.

КҮР-та бирги беш чылда чүс ажыг чаа чигир заводларын ажыглалга киргген. 1957 чылда чигир үлетпүрү республикага 850 муң тонна чигирни берген, ол дээрге, гоминданчы Кыдатка чедип алдынып турган тергиин дээн деннелден ийи ажыг катап ажыг турары ол.

Кыдаттың Коммунистиг партиязы болгаш улусчу чаза хууда хереглелдің чүүлдерин бүдүрери чуртка соксаал чок өскен түрүүн дээш бүгү хемчеглерни ап турар.

Эрги Кыдатка үлетпүр аажок таарымча чок кылдыр сайгара тургустунган турганы билдингир болгай: ол кол нургулайында-ла чиг-эттиг бар черлериниң болгаш хереглелдің кол районнарындан ырак далай кавызының районнарынга турган. Чиг-эттин, одаар чүүлдүң үнер дөстеринге болгаш хереглелдің районнарынга үлетпүрү чоокшуладыр, үлетпүрүнүң төөгү талазы-биле таарыштыр тургустунмаан чоруун чоорту өскерттир, хожудангай районнарның экономиказының деңнелин бедидер дээш бирги беш чылдың дургузунда хөй чүүлдерни кылган. Биче национал дар чурттаан ырак-узак районнарга үлетпүр тудуун калбартырынче Коммунистиг партия улуг кичээнгейни салып турар. Сөөлгү сес чылдарның дургузунда ол районнарга амгы үениң

(Төнчүзү 4-кү эрында).

Совет эртемниң чаа улуг тиилелгези бүгү делегейни магададып турар

Черниң үшкү кылымал эдеринчизин Совет Эвилелиниң салып үндүргениниң дугайында СЭТА-ның дыннадыы делегейниң бүгү чурттарының хөй-ниитизиниң болгаш парлалгазының кичээнгейиниң төвүнде туруп турар.

Бүгү-ле болгар солуннар СЭТА-ның дыннадыын болгаш чаа совет эдеринчи салып үндүргени-биле холбаштыр даштыкы үнелелдерни парлап үндүргүлээн. Солуннар ол болуушкунга холбашкан мурнуку үүлдерни болгаш редакция үүлдерин парлап турар. «Совет эртемниң база бир улуг тиилелгези» деп мурнуку үүлүнде «Работническо дело» солуниуң бижээни болза: чартык чылдан шоолуг ашпас үеним дургузунда Совет Эвилели өртемчейниң делгеминче Черниң үш кылымал эдеринчилерин салып үндүрген. Ол эдеринчилер совет чурттуң экономиказының, эртеминиң болгаш техниказының кайгамчыктыг улуг күүзүн, социалистиг тургузугнуң төттүнмес болдунар аргаларын бүгү делегейге көргүскеннер.

Черниң үшкү кылымал совет эдеринчизин салып үндүрген чорук болза, чырыткылыг коммунистиг келир үеге улустарның бүзүрелин быжыглап турар социализмниң улуг тиилелгелериниң бирээзи болур деп солун оон ынай демдеглээн.

Черниң бирги кылымал совет эдеринчизи бистин планетавысты дээскинип эгелей бээрге, америк эртемденнер боттарын дээре дизе-ле 5 чыл хожудан калган деп миннип турганнар деп «Отечествен фронт» солун бижээн. Ам олар үүнү чугаалаарлар-ыл, ам каш чыл хожудан калганарыл?

Үшкү совет кылымал эдеринчини салып үндүрген чорук оон-биле кады реакцияның болгаш дайынның күштерин ашкан моральдыг болгаш политиктиг тиилелге болур деп «Отечествен фронт» уламчылап бижээн. Империалистерниң холунда өртемниң чедиишкиннери дайынның айыылы ол болур. Совет Эвилелиниң эртем чедиишкиннери тайбыының күүнүн айтып турар. Бүгү улустарга, бүгү кижи төрелгетенге аскежик болур үүве болза, тайбыының күрүнези Совет Эвилели тайбыының камгалаар бүгү-ле чепсектерлиг бооп турары, бистиң үевистиң эртеминиң эң улуг чедиишкиннери күш-ажылдың кижилериниң холунда, амыдыралды үнелээр, тайбыны күзээр, чаа амыдыралды тургузуп турар кижилериниң холунда бооп турарында болур.

Черниң үшкү кылымал совет эдеринчизин салып үндүрген дугайында медээни корей улус өөрүшкү-үүү-биле уткаан. Бүгү-ле төп солуннар Черниң дыка болбаазырангай болгаш хемчээли улуг эзлчеглиг эдеринчизин октаргайның делгеминче салып үндүрген совет эртемденнериң болгаш техниктиг тускай эртемиглериниң коллективиниң чаа улуг тиилелгезиниң дугайында дыннадыгны бирги арыннарында улуг эгелериниң адаанда парлагылаан. Ол дыннадыгны КУДР-ниң төп радиостанциязы каш-даа удаа дамчыткан.

«Кижи төрелгетениң мурнунга совет эртемниң чаа алдар-хавыяазы» деп мурнуку үүлүнде «Нодон синмун» солуниуң демдеглээни болза Черниң үшкү кылымал совет эдеринчизин салып үндүрген дугайында медээни корей улус кайгамчык улуг өөрүшкү-биле хүлээп алган болгаш үүгле улуг совет улустуң чедиишкини болур эвес, харын база тайбыңче болгаш депшилгеже чүткүп турар кижи төрелгетениң чаа чаалап алыышкыны болур ол болуушкунга, изиг байыр чедирип турар. Эдеринчилерни салып үндүрген Совет Эвилелиниң чедиишкиннеринге бистер үүгле эртемде улуг революция болган дээш эвес, харын база амыдыралды чаяап турар социалистиг тургузугнуң улуг тиилелгези болган дээш чоргаарланып турар бис деп солун бижип турар.

Черниң үш дугаар кылымал эдеринчизи октаргайның делгеминиң өөренириниң база бир чаа үечадазын ажыткан деп «Нодон синмун» солун бижээн. Оон-биле кады ол улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарын үүгле калчаалыг эндере чепсегленнишкиниң политиказындан ойталаш база эң чоокку үеде дээди деңнелге болур төвүлел хуралды чыылдырарыңга хамыктың мурнунда төпшээрешкеш, ам чедип ап болур дээрзиниң фактызын боттуу-биле билириңге АКШ-тың агрессчи бөлүктерин чедирип болур.

Корей улустуң өмүнээзинден совет улуска чаа тиилелге-биле байыр чедирбишаан, бодунуң мурнуку үүлүнде «Минчжу Чосон» солуниуң онзалап демдеглээни болза, үшкү кылымал совет эдеринчини салып үндүрген чорук тайбының хөрээнин тиилээриңге бүгү-ле тайбыңга ынакшылдыг улустарның, оон иштинде корей улустуң бүзүрелин улам-на быжыглап турар.

Черниң мурнуку ийи эдеринчилериниң хөй катап улуг хемчээлдиг чаа кылымал совет эдеринчизин салып үндүрген дугайында медээ совет улустуң алдарлыг херектери-биле, оон эртеминиң болгаш техниказының кайгамчык улуг чаа тиилелгези-биле чоргаарланып турар кыдат хөй-ниитиниң өөрүшкүзүн өскүткен.

Найыслалдың солуннары үшкү совет эдеринчини салып үндүрген дугайында дыннадыгны бирги арыннарында улуг эгелер-биле парлагылаан. «Жэньминьжибао», «Дагунбао» болгаш өске-даа солуннар ол кайгамчыктыг болуушкунга мурнуку үүлүлерни болгаш деннел таблицаларны, чуруктарны холбаштырган.

Үшкү кылымал совет эдеринчини салып үндүргени болза, өртемчей делгемнерни чагырып алыр дээш демиселге кижи төрелгетениң чаа улуг тиилелгези, эртемниң өөрүшкүлүг чедиишкини болур деп «Жэньминьжибао» солун мурнуку үүлүнде бижээн. Совет эртемниң болгаш техниканың ол чаа чедиишкини социализмниң деннел чок артык күштеринге бүгү чурттарның кижилериниң бүзүрелин быжыглап, тайбын, демократия болгаш социализм дээш демиселче оларны сорук кирип турар. Солуниуң демдеглээни болза, АКШ үш бичин эдеринчилерни салып үндүрерде аажок улуг күжениишкин үндүрген, ынчалза-даа олар совет эдеринчилер-биле канчаптаа деңнежин ыдаваас.

«Үшкү кызыл ай көдүрүп үнген» деп мурнуку үүлүнде «Дагунбао» солуниуң бижээни болза, Совет Эвилели өртемчейже улам-на улуг-улуг эдеринчилерни чорудуп турар, оларга америк эдеринчилериниң терлежир харыы чок. Совет эртем болгаш техника торлуш чокка бурунгаарлап турар, АКШ оранчок сонгаар чыдып калган. Советтиң үшкү кайгамчык улуг эдеринчизи болза, тайбының күчүлүг күштериниң боттанышкыны болур.

Чаа совет эдеринчини салып үндүрген дугайында медээ чүректерни чоргаараалдың болгаш магадалдың бодалы-биле долдуруп турар деп кыдат аныяктарның «Чжунгочиняньбао» солуну мурнуку үүлүнде бижээн.

Кыдат аныяктарның аразында ол медээ кайгамчык улуг сорук киришкинни хайныктырган. Ол медээ эртемниң эң бедиин чедип алырынче аныяктарны кыйгырып турар.

Черниң үшкү кылымал эдеринчизин Совет Эвилелинде салып үндүрген дугайында СЭТА-ның дыннадыын Индияның солуннары төп черлериндe парлагылаан. «Хиндустан таймс» солун дыннадыгны мындыг згелиг кылдыр парлаан: «Россия улам-на улуг эдеринчини октаргайже салып үндүрген». «Стейсмен» солун болза, чаа совет эдеринчини октаргайда кижиниң холу-биле тургустунган эң улуг үүл деп онзалап демдеглээн болгаш ону делгереңгейн-биле тайылбырлаан. «Таймс оф Индиа» солун «Россия үшкү эдеринчини салып үндүрген» деп эгебиле парлаан.

Эдеринчиниң дензизин болгаш хемчээлин тодарадып турар саннарны солун киирген.

Бүгү-ле цейлон солуннар Черниң үшкү кылымал эдеринчизин салып үндүрген дугайында Москвадан алдынган дыннадыгны парлагылаан. Совет эртемниң чаа улуг чедиишкининиң дугайында информацияны «Цейлон дейли ньюс» солун «Россия октаргайже бүдүн чартык тонна 3-кү эдеринчини салып үндүрген деп улуг эге-биле парлаан. 3-кү эдеринчи хемчээлинин талазы-биле мурнуку эдеринчилерни ажып турар деп үүвени демдеглевишаан, солуниуң онзалап айытканы болза, кылымал чаа айның ол хире дензизи ол эдеринчиниң салып үндүрүкен диптер аразынга ужугар совет ракетаның кайгамчыктыг улуг күүзүнүң дугайын чугаалап турар.

Аргентин солуннар үшкү совет эдеринчиниң дугайында дыннадыгларны бирги арыннарында улуг эгелерлиг кылдыр парлагылаан. «Үшкү орус кылымал эдеринчи Каттышкан Штаттарның салып үндүрген эң улуг дээн эдеринчизинден барыкла үүс катап улуг болган» деп «Критика» солун онзалап демдеглээн.

Аргентинаның бүгү-ле радиостанциялары үшкү эдеринчини салып үндүрген дугайында медээлерни каш-даа катап дамчыткан. Совет Эвилелиниң шылгарангай чаа чедиишкини-биле холбаштыр байыр чедирген чагаалар ССРЭ-ниң Аргентинада элчин черниң адынга кээп турар.

Үшкү эдеринчини Совет Эвилелинде салып үндүрген дугайында медээни Уругвайда кайгамчык улуг сонуургал-биле уткып турар. ССРЭ-ниң ол кайгамчыктыг чедиишкининиң дугайында дыннадыгны чурттуң радиостанциялары хөй удаа дамчыткан болгаш бүгү-ле кежээки солуннар парлагылаан. Кудумчуларда, магазиннерде, албан черлеринде, бүдүрүлгелерде улустуң колла чаалашкан темазы Черни долгандыр ужугуп чоруп турар үшкү совет ай болуп турар. Бүгү-ле кижилер совет эртемниң болгаш техниканың чедиишкиннеринге магадаанын илергейлеп турар.

(СЭТА).

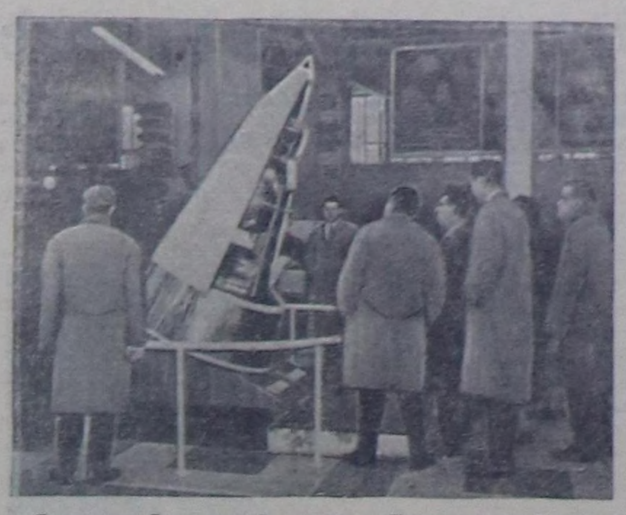

Брюссельде Бүгү делегей делгелгези. Көрүкчүлериниң Совет павильонда черниң кылымал ийиги эдеринчизиниң өттүндүр кылган хевирин көрүп турары.

Фото В. Егоровтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Германияның компартиязының Төп Комитединиң пленуму

БЕРЛИН. (СЭТА). Германияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң 9-ку пленумунуң майда болуп өрткениниң дугайында «Дейчер Фрейхейтсендер 904» деп радиостанцияның дамчыткан дыннадыын АДН агентилел тараткан. 8-ки пленумнуң соонда Политбюронуң ажыл-чорудулгазының дугайында отчетту пленум дыннаан. ГКП ТК-ның бирги секретары эш Макс Рейман «Федеративтиг республикага атомнуг чепсегленнишкинге удур чоннуң моон соңгааргы демисели болгаш партияның сорулгалары» деп илеткелди кылган.

Аденауэрниң чорудуп турары атомнуг чепсегленнишкиннің политиказынга удур улус масса шавархалдаашкынче шилгээн деп М. Рейман медеглээн. Ол хөгжүлде болза, Федеративтиг республикада чоннуң хөөнүнде эргилде болган дугайында ГКП ТК-ның пленумунуң кылган түүнелин долузу-биле бадыткаан. Ажылчын аңгы болза, улустуң шимчээшкининиң улам-на улуу-биле башкарыкчы күжү болу берип турарын митингилер, сагындырыглыг, ажыл соксадыышкыннары болгаш чыскаалдар көргүзүп турар.

Атомнуң кыжаныышкынга удур демиселге ажылчын аңгы биле интеллигенцияның аразынга турып келген эвилелин төөгу талазы-биле улуг ужур-дузалыын Макс Рейман демдеглээн. Амгы үеде улустуң шимчээшкининде чоннуң бүгү кезектериниң төлөлекчилери киржип турар деп ол чугаалаан. Улус массаның болгаш улуг эвес бөлүк атомчу политиктериниң база милитаристериниң аразында күштелип турар чөрүдүлөлер Аденауэрниң чазаан чаасканзыраарынга чедирип турар.

Антикоммунизмниң эргижирээн аргаларын ажыглап тургаш, чоннуң шимчээшкинин сандарадырын болгаш атомнуг чепсегленнишкин талазы-биле чорудуп турар политиканың өлүмнүг айылга таварыштырып болурун чондан чажырарын Аденауэрниң бөлүү күзел турар деп илеткелчи чугаалаан.

Атомнуг чепсегленнишкиннерни болдурбас төлөде, социал-демократчы эштер-биле аңы-дуңма кады ажылдажылганы чорударынче угланган боттарының күжениишкиннерин каш катап күштелдиреринче партияның бүгү кежигүннерин Төп Комитет кыйгырып турар.

ГКП ТК-ның 9-ку пленуму Политбюронуң отчедун бадылаан болгаш ГКП ТК-ның бирги секретары Макс Рейманның илеткелин чүүлдүг деп көрген.

Германияның социал-демократтыг партиязының Штуттартта болуп турар съездизинге байырлыг чагааны ГКП ТК хүлээп алган.

Барын-герман эрге-чагыргаларның туруп хоругдааны эш Вальтер Фишке болгаш кара-бажыңарда хоругдаттырган бүгү-ле эштерге ынаныр болгаш ол ынаныр-биле ол эштерниң ажылдаарын ажыглап, ол эштерге